

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. Godin Benoit, 2006. The Linear Model of Innovation: The Historical Construction of an Analytical Framework. *Science, Technology & Human Values*, 2006, 31, pp.639-667. DOI: <https://doi.org/10.1177/0162243906291865>.
2. Rothwell Roy, 1994. Towards the Fifth-generation Innovation Process: *International Marketing Review*, Vol.11, No 1, 1994, pp.7-31. DOI: <https://doi.org/10.1108/02651339410057491>.
3. Tidd, J., Bessant, J. and Pavitt, K., 2005. *Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change*, 3rd edition. John Wiley & Sons. – 602 p.
4. Porter M. E., 1985. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – New York: Harvard Business Review, p. 38.
5. Bosch Group of Companies Website. – Source: <http://www.bosch.ua/language1/for-journalists/press/innovation-automotive/index.html>.
6. Boldyreva L.M. Innovations in logistics: theoretical-methodological and practical aspects. – Source: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ekonk/2011.../1_2011.pdf.
7. Innovation alliances. Research in Germany.- Source: <http://www.research-in-germany.de/research-landscape/rpo/networks-and-clusters/41832/10-3-innovation-alliances.html>.
8. Science parks of Ukraine. – Source: <http://mon.gov.ua/activity/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tekhnologii/naukovi-parki/pro-naukovi-parki.html>.
9. Science Parks Kyiv Taras Shevchenko University. – Source: <https://scp.knu.ua/ua/pro-korporatsiiu>.
10. About technological parks. – Source: <http://mon.gov.ua/activity/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tekhnologii/iii.-texnologichni-parki/pro-tekhnologini-parki.html>.
11. Industrial parks in Ukraine. – Source: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=6463d3ba-aa13-4e54-8db9-0f36642c43d9&tag=IndustrialniParkiVUkraini>.
12. Innovative Management: Textbook for Academic Baccalaureate / S.V.Maltsev [and others], edited by S.V. Maltseva. -M.: Yurayt Publishing House, 2014 – 527 pp.
13. The Global Innovation Index 2017. – Source: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2017-report>.
14. Bazhal Yu.V. Bazhal Yu. M. The Development of Innovation Activity in the Knowledge Triangle "State – Universities – Industry" / Bazhal Yu. M. // *Economics and prognostification*. – 2015. – № 1. – С. 76-88. – Source: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2015_1_8.
15. Ilyashenko S.M. Management of Innovative Development of Industrial Enterprises: Monograph / S.M. Ilyashenko, O. A. Belovodskaya. – Sumy: University book, 2010. – 281 c.
16. Marketing/ Starostina A.O., Goncharova N.P., Krykavsky E.V. and others; ed.by Starostina A.O.- K.: Znannya, 2009. – 1070 c.
17. Fedulova L.I. Conceptual Principles of the Formation of the Innovation System of Enterprises / L.I.Fedulova // *Actual Problems of Economics*. – 2014. – No. 10. – P. 195-205.- Source: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2014_10_26.
18. Chervanov D.M., Zhylinska O.I. Innovations and Competitiveness: Mechanisms of Influence on the Micro- and Macro-economic Levels // *Innovations and Competitiveness: Problems of Science and Practice*: monograph / under the constituents. Ed. Dr. Econ. Sciences, prof. Kyzyma M.O., Dr. Econ. Sciences, prof. Ponomarenko V. S. Kh.: V.D."INZHEK", 2012.
19. Nagachevskaya T.V. Modern Trends in Management of Innovations in the International Economy / Nagachevskaya T.V. // *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*. – 2000. -№. 43.- p.6-10.
20. Prygara O., Yarosh-Dmitrenko L. Innovation Strategy of an Industrial Enterprise: Marketing Aspect // *European Applied Sciences*. Germany, 4 (2), 2013, – pp. 114-115.
21. Ustyomenko M.V. International clusters in raising the innovative level of economic activity of business entities / Ustyomenko M.V. // *Bulletin of the Taras Shevchenko National Taras Shevchenko University of Kyiv / Taras Shevchenko Kyiv National University. Economy*. – 2015. – № 173. – p. 59-65. DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/173-8/9>.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 5(200): 41-50

УДК 339.97

JEL classification: F 01, F 15

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/200-5/6>

С. Сардак, д-р екон. наук, доц.

ORCID iD 0000-0002-4716-3355

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, Україна,

С. Радзієвська, канд. екон. наук, доц.

ORCID iD 0000-0002-3680-7952

Державний університет інфраструктури та технологій, Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСАХ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Визначено стан участі України у процесах регіоналізації та глобалізації. Висвітлено, що сучасним головним завданням участі України у процесах регіоналізації та глобалізації є отримання статусу повноправного члена ЄС, що є актуальним у зв'язку з підписанням угоди про асоціацію з ЄС та прийняттям експортної стратегії збільшення українського товарного експорту з одночасним покращенням його товарної структури. На основі системного підходу і використання порівняльного аналізу опрацьовано міжнародні статистичні дані та матеріали української державної служби статистики. Запропоновано напрями розширення інтеграційних зв'язків. Визначено пріоритетні ринки для експорту товарів України у країни ЄС, Азії, Америки та Африки.

Ключові слова: регіоналізація; глобалізація; зона вільної торгівлі; експорт; ЄС; Україна; повноправний член ЄС.

Постановка проблеми. Регіоналізація світової економіки посилює процеси міжнародного поділу праці, викликаючи необхідність активізації трансформаційних зрушень у напрямках підвищення інтенсивності товарних потоків між країнами. В умовах загострення проблеми забезпечення виробництва ресурсами й посилення необхідності збереження довкілля, країни світу змушені пристосовувати свою виробничу, а відповідно, і зовнішньоторговельну діяльність до тих вимог, які створюються внаслідок економічних процесів, що розгортаються на глобальному та регіональному рівнях. Своєчасне розуміння цих вимог і прийняття відповідних рішень є імперативом розвитку країн у глобальній та регіональних економічних системах.

Із 1 вересня 2017 р. набула чинності Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Це є логічним розгортанням інтеграційних процесів, які планується активізувати до 2020 р. за рахунок адаптації до економічних умов функціонування ЄС (Копенгагенських критеріїв), що дозволить реально претендувати на членство в ЄС. Оскільки ЄС є найрозвиненішим інтеграційним об'єднанням світу та одним із трьох провідних центрів глобального розвитку (США, ЄС та Азійсько-Тихоокеанський регіон), то **повноправне членство в ЄС слід розглядати як найвищий рівень участі України у процесах регіоналізації та глобалізації.** Досягнення стану повноправного члена ЄС відкриває для України можливість її включення до всіх тих угод, які уклав ЄС. Одночасно у разі вступу України до ЄС наслідком стає те, що всі

угоди, укладені Україною до набуття статусу повноправного члена ЄС, із вступом до ЄС або набувати статусу угод ЄС, або втрачатимуть юридичну силу. Однак, до набуття статусу повноправного члена ЄС Україна може укладати інтеграційні угоди, керуючись лише власними інтересами. **Тому проблема визначення перспектив України у процесах регіоналізації та глобалізації стає похідною від набуття нею статусу повноправного члена ЄС.**

Проблема скорочення експорту до Російської Федерації актуалізувала важливість знаходження нових ринків для збуту української продукції, з метою вирішення якої Кабінетом Міністрів було ухвалено експортну програму, спрямовану на збільшення українського товарного експорту. Важливим засобом реалізації цієї програми є посилення участі України у процесах регіоналізації та глобалізації. Тому в статті проблема участі України в процесах регіоналізації та глобалізації розглядається у зв'язку з реалізацією програми збільшення українського товарного експорту з одночасним покращенням його товарної структури, використовуючи процес індустріалізації, що має експортну спрямованість.

Акцент робиться на необхідності одночасного збільшення сумарного українського товарного експорту з покращенням його товарної структури і прискоренням вступу України до ЄС, у зв'язку з яким Україна може втратити можливість брати самостійну участь у процесах регіоналізації та глобалізації і здійснення якого потребує значного збільшення українського товарного експорту до країн ЄС, адже питома вага внутрішнього регіонального експорту в ЄС перевищує 60 % його загального експорту, а питома вага товарного експорту України до ЄС у 2017 р. становила 40,52 % її загального товарного експорту. Тому використання укладання регіональних угод Україною з новими споживачами її товарів для збільшення експорту входить у суперечність із прискоренням її вступу до ЄС. Тобто рішення поставленої проблеми вимагає здійснення оригінального підходу до неї, який включає одночасне дослідження виявлення шляхів збільшення українського товарного експорту на нові світові ринки і разом із тим збільшення українського товарного експорту до країн ЄС. Причому, виходячи із пріоритетності задачі вступу України до ЄС, **пріоритетним стає завдання збільшення українського товарного експорту саме до країн ЄС.**

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми розвитку регіональних та глобальних процесів присвячено багато робіт, у т. ч. фундаментальні праці О. Булатової [1], В. Сіденка [2], А. Філіпенка [3], В. Чужикова [4], О. Шниркова [5] та інших учених. У роботах глибоко і всебічно розкривається сутність процесів глобалізації та регіоналізації, аналізується їхній сучасний стан, розкриваються механізми і напрями їхнього розвитку. Огляд літератури, присвяченої аналізу становлення і розвитку ЄС, дозволяє констатувати, що найважливішим показником успішності ЄС є досягнення ним високого рівня взаємодії формуючих його країн, яке виявляється у значній величині питомої ваги їх внутрішнього експорту товарів у всьому експорті товарів і становить понад 60 %, що свідчить про високий рівень досягненої ЄС єдності формуючих його країн. Але при цьому залишаються не розкритими особливості розгортання глобалізаційних процесів у сучасних умовах та їхній вплив на перспективи розвитку регіональних об'єднань, зокрема висвітлення потребують перспективи України в розвитку регіональних процесів та їх зв'язок із набуттям Україною повноправного членства у ЄС.

Методологія дослідження. У статті на основі системного підходу використано такі методи наукового дослідження, як порівняльний аналіз і узагальнення, індукція й аналогія, аналіз статистичних даних та логічне обґрунтування. Виконане дослідження перспектив України в процесах регіоналізації і глобалізації характеризується певною оригінальністю, яка виявляється у синхронізації геополітичної повномасштабної переорієнтації України зі східного вектора на євроатлантичний із одночасним обґрунтуванням посилення ролі та функцій України як 'мосту', що має об'єднувати Захід і Схід, забезпечуючи їхню плідну співпрацю, а не конфронтацію.

Оригінальність дослідження полягає в тому, що, розуміючи необхідність збільшення товарного експорту України за рахунок установаження інтеграційних зв'язків з новими ринками її збуту, у ньому перевага надається прискоренню вступу України до ЄС, яке також потребує значного збільшення товарного експорту України до ЄС. Рішення цієї задачі ставиться в залежність від збільшення надходжень в Україну прямих іноземних інвестицій (ПІІ) із ЄС. Висновок про пріоритетність для України прискорення вступу до ЄС науково обґрунтований і не викликає сумнівів, логічним є і підкреслена його залежність від сприяння цьому ЄС, зокрема надання ним Україні ПІІ й необхідності присвячення цьому питанню саміту "Україна-ЄС". Позитивним є підкреслення в роботі на прикладі матеріалів ЄС необхідності збільшення українського товарного експорту і виявлення основних напрямів його розвитку, а відповідно – і розвитку процесів регіоналізації. У роботі наводяться численні фактичні дані, що характеризують статистично динаміку товарного експорту України та його тренди регресій, на яких базуються висновки і рекомендації.

Мета статті – визначити перспективи України у процесах регіоналізації та глобалізації, обґрунтувати, що перспективними для розвитку нових українських інтеграційних проектів є країни Східної Азії й Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР), Латинської Америки та Африки, а також ідентифікувати філігранну доктрину міжнародних економічних відносин із Китаєм. Разом з тим із визначенням перспектив України у процесах регіоналізації та глобалізації на основі міжнародної статистики, яка надає можливість обґрунтовано дійти висновків, що можливості стосовно збільшення українського товарного експорту слід пов'язувати з країнами Східної Азії. У дослідженні підкреслюється, що з позиції набуття Україною повноправного членства в ЄС вагоміше значення для неї має збільшення її товарного експорту до ЄС. Динаміка питомої ваги товарного експорту України до ЄС у всьому її товарному експорті становить: 2010 р. – 25,45 %, 2011 – 26,43, 2012 – 24,98, 2013 – 26,6, 2014 – 31,54, 2015 – 34,14, 2016 – 37,12, 2017 р. – 40,52 %, тобто демонструє стабільне зростання. Проте слід зважати на те, що питома вага внутрішнього експорту товарів у ЄС перевищує 60 % усього його товарного експорту.

Тобто, Україні для вступу до ЄС необхідно орієнтовно у 1,5 рази підвищити свій товарний експорт до ЄС. Вирішенню цього завдання і має бути приділено у майбутньому більше уваги із урахуванням того, що збільшення експорту до країн Східної Азії потребує менш зусиль порівняно з ЄС, адже до ЄС Україна поставляє переважно сировину та продукцію з незначною часткою доданої вартості. Так, у 2017 р. продукція АПК та харчової промисловості України до ЄС становила 32,2 % усього її товарного експорту, збільшити цей відсоток проблематично через захист ЄС інтересів своїх товаровиробників цієї продукції.

У світлі цього для інтенсифікації розвитку відносин між ЄС та Україною першорядного значення набуває необхідність збільшення надходження в Україну з ЄС прямих іноземних інвестицій та високотехнологічного імпорту і за рахунок цього – підвищення інноваційного рівня економіки України, збільшення у її товарному експорті до ЄС як обсягів, так і питомої ваги товарів із значною часткою доданої вартості.

Основні результати. Регіоналізація світової економіки є взаємопереплетенням національних господарств, виокремленням із оточуючого середовища господарств з метою підвищення ефективності їхнього функціонування. При цьому кожне національне господарство як у процесах регіоналізації, так і в процесах глобалізації має намір досягти власної мети максимізації ефективності. Інтеграція реалізується в найкращий спосіб, якщо всі її учасники досягають своєї мети, сприяючи досягненню цілей інших співучасників. Для обопільного досягнення мети інтеграції її учасники укладають угоди.

У контексті даної роботи проблеми регіоналізації розглядаються як конкретні господарські дії, спрямовані на глобалізацію світової економіки. Вступивши до міжнародних організацій – Міжнародного валютного фонду (МВФ), Усесвітнього банку (ВБ) і Світової організації торгівлі (СОТ), Україна виявила і активізувала свою участь у процесах глобалізації, одночасно почала брати участь у процесах регіоналізації та глобалізації, укладаючи двосторонні й багатосторонні торговельні угоди.

У табл. 1 подано перелік торговельних угод України, зареєстрованих СОТ. Станом на 2018 р. Україною укладено 18 угод, які охоплюють 45 країн та відкривають доступ до 800 млн потенційних споживачів. Наразі Україна веде переговори щодо підписання угод про зону вільної торгівлі (ЗВТ) з Ізраїлем, Туреччиною та Сербією [6, с. 11].

Таблиця 1. Торговельні угоди України

	Назва угоди	Широта охоплення	Тип (Угода про зону вільної торгівлі, Угода про економічну інтеграцію)	Дата набуття чинності
1	Канада – Україна	Товари	ЗВТ	01 серпня 2017
2	ГУАМ (Азербайджан, Грузія, Республіка Молдова, Україна)	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	10 грудня 2003
3	ЄС – Україна	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	23 квітня 2014
4	Угода про ЗВТ країн-членів СНД (Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Україна)	Товари	ЗВТ	20 вересня 2012
5	Україна – Монтенегро	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 січня 2013
6	Україна – ЄАВТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія)	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 червня 2012
7	Україна – Азербайджан	Товари	ЗВТ	02 вересня 1996
8	Україна – Білорусь	Товари	ЗВТ	11 листопада 2006
9	Україна – Казахстан	Товари	ЗВТ	19 жовтня 1998
10	Україна – Македонія	Товари	ЗВТ	05 липня 2001
11	Україна – Молдова	Товари	ЗВТ	19 травня 2005
12	Україна – Таджикистан	Товари	ЗВТ	11 липня 2002
13	Україна – Туркменістан	Товари	ЗВТ	04 листопада 1995
14	Україна – Узбекистан	Товари	ЗВТ	01 січня 1996
15	Єдиний економічний простір (ЄЕП) Білорусь, Казахстан, Російська Федерація, Україна	Товари	ЗВТ	20 травня 2004
16	Вірменія – Україна	Товари	ЗВТ	18 грудня 1996
17	Грузія – Україна	Товари	ЗВТ	04 червня 1996
18	Киргизька Республіка – Україна	Товари	ЗВТ	20 березня 1998

Джерело: [7].

Наведені у табл. 1 дані свідчать, що Україна переважно укладала угоди із країнами, які були республіками СРСР. У 2014 р. було укладено угоду про створення глибокої та всеохоплюючої ЗВТ із ЄС. Вищезазначені укладені торговельні угоди переважно охоплюють товари і мають двосторонній характер. Із укладених багатосторонніх угод фактично не функціонують угоди ГУАМ (яку було у 2017 р. оновлено), ЄЕП, частково не працює угода про ЗВТ країн-членів СНД. Потребують розширення й поглиблення угоди, укладені між Україною та колишніми республіками СРСР наприкінці минулого століття. Проблема участі України у процесах регіоналізації має розглядатися у зв'язку з необхідністю збільшення українського товарного експорту з одночасним покращенням його товарної структури.

В основі процесів регіоналізації та глобалізації знаходиться закон міжнародного поділу праці, згідно з яким активізація цих процесів сприяє здешевленню та збільшенню випуску продукції. При цьому залежно від конкретних умов торгівлі процеси регіоналізації і глобалізації можуть сприяти як підвищенню конкурентоспроможності виробництва, так і зниженню. ЄС продовжує активно укладати торговельні угоди як із країнами, так і їхніми об'єднаннями, перелік яких подано у табл. 2.

Зіставлення даних табл. 1 і табл. 2 свідчить, що ЄС укладає угоди з країнами Європи, Азії, Північної Америки, Латинської Америки, Африки, у той час як Україна характеризується удвічі меншою кількістю угод, фактично обмежуючись Європою та Азією.

Таблиця 2. Торговельні угоди ЄС

	Назва угоди	Широта охоплення	Тип (Угода про зону вільної торгівлі, Угода про економічну інтеграцію, Митний союз)	Дата набуття чинності
1.	ЄС – Канада	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	21 вересня 2017
2.	ЄС – САДК (Ботсвана, Лесото, Мозамбік, Намібія, Південно-Африканська Республіка, Свазіленд)	Товари	ЗВТ	10 жовтня 2016
3.	ЄС – Гана	Товари	ЗВТ	15 грудня 2016
4.	ЄС – Колумбія і Перу	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	1 березня 2013
5.	ЄС – Колумбія і Перу – вступ Еквадору	Товари й послуги	ЗВТ і ЕІ	1 січня 2017
6.	ЄС – Грузія	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 вересня 2014
7.	ЄС – Україна	Товари й послуги	ЗВТ і ЕІ	23 квітня 2014
8.	ЄС – Молдова	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 вересня 2014
9.	ЄС – Центральна Америка (Коста-Ріка, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа, Панама)	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 серпня 2013
10.	ЄС – Колумбія, Перу	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 березня 2013
11.	ЄС – держави Східної та Південної Африки (Мадагаскар, Маврикій, Сейшельські острови, Зімбабве)	Товари	ЗВТ	14 травня 2012
12.	ЄС – Папуа-Нова Гвінея / Фіджі	Товари	ЗВТ	20 грудня 2009
13.	ЄС – Республіка Корея	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 липня 2011
14.	ЄС – Сербія	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 лютого 2019 (товари) 01 вересня 2013 (послуги)
15.	ЄС – Сан-Марино	Товари	Митний союз	01 квітня 2002
16.	ЄС – Камерун	Товари	ЗВТ	04 серпня 2014
17.	ЄС – Кот-д'Івуар	Товари	ЗВТ	03 вересня 2016
18.	ЄС – Форум держав Карибського басейну (Антигуа і Барбуда, Багамські острови, Барбадос, Беліз, Домініка, Домініканська республіка, Гренада, Гайана, Ямайка, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сент-Вінсент і Гренадіни, Суринам, Тринідад і Тобаго)	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	29 грудня 2008
19.	ЄС – Боснія і Герцеговина	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 липня 2008 (товари) 01 червня 2015 (послуги)
20.	ЄС – Монтенегро	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 січня 2008 (товари) 01 травня 2010 (послуги)
21.	ЄС – Албанія	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 грудня 2006 (товари) 01 квітня 2009 (послуги)
22.	ЄС – Алжир	Товари	ЗВТ	01 вересня 2005
23.	ЄС – Єгипет	Товари	ЗВТ	01 червня 2004
24.	ЄС – Чилі	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 лютого 2003 (товари) 01 березня 2005 (послуги)
25.	ЄС – Ліван	Товари	ЗВТ	01 березня 2003
26.	ЄС – Йорданія	Товари	ЗВТ	01 травня 2002
27.	ЄС – Македонія	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 червня 2001 (товари) 01 квітня 2004 (послуги)
28.	ЄС – Південно-Африканська Республіка	Товари	ЗВТ	01 січня 2000
29.	ЄС – Марокко	Товари	ЗВТ	01 березня 2000
30.	ЄС – Ізраїль	Товари	ЗВТ	01 червня 2000
31.	ЄС – Мексика	Товари та послуги	ЗВТ і ЕІ	01 липня 2000 (товари) 01 жовтня 2000 (послуги)
32.	ЄС – Туніс	Товари	ЗВТ	01 березня 1998
33.	ЄС – Андорра	Товари	Митний союз	01 липня 1991
34.	ЄС – Палестина	Товари	ЗВТ	01 липня 1997
35.	ЄС – Фарерські острови	Товари	ЗВТ	01 січня 1997
36.	ЄС – Туреччина	Товари	Митний союз	01 січня 1996
37.	ЄС – Сирія	Товари	ЗВТ	01 липня 1977
38.	ЄС – Норвегія	Товари	ЗВТ	01 липня 1973
39.	ЄС – Ісландія	Товари	ЗВТ	01 квітня 1973
40.	ЄС – Швейцарія, Ліхтенштейн	Товари	ЗВТ	01 січня 1973

Джерело: [7].

Вплив регіоналізації та глобалізації на експорт.

Товарний експорт ЄС переважно формується товарами зі значною часткою доданої вартості, у той час як український – в основному складається із проміжних товарів з відносно низькою технологічною складовою – частка високотехнологічного експорту в 2015 р. становила лише 5,5 % загального обсягу українського експорту [6, с. 4]. Особливої актуальності набуває здійснення повторної індустріалізації України з метою поступового перетворення економіки на більш інноваційну та наукомістку і, як результат, більш конкурентоспроможну на

світових ринках. Наразі для України проблема полягає у встановленні певних умов щодо структури експорту з метою підвищення технологічності на противагу збільшенню обсягу сировинного експорту. Тому на особливу увагу заслуговує новий погляд на роль торгівлі продукцією обробної промисловості [8].

Необхідно констатувати, що існує прямий зв'язок між регіоналізацією і збільшенням випуску продукції, про що свідчить досвід ЄС, який займає провідні позиції на світовому товарному ринку. Обсяг експорту товарів ЄС характеризують дані, які подано в табл. 3.

Таблиця 3. Обсяг експорту товарів ЄС, млрд євро

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1152	1234	1309	1094	1354	1555	1685	1737	1703	1790	1745	1879

Джерело: [9].

Із наведених даних (табл. 3) видно, що після спаду внаслідок глобальної кризи 2007–2008 рр. ЄС стабільно збільшує експорт товарів. Слід при цьому враховувати й те, що внутрішній експорт товарів ЄС у відсотках до всього експорту товарів становив у 2011 р. – 63,25 %; 2012 – 61,51; 2013 – 61,05; 2014 – 62,2; 2015 р. – 61,21 %. Згідно з офіційними статистичними даними Євростату в сукупній вартості товарного експорту ЄС у третій країні у 2013 р. припадає на США – 16,6 %, Швейцарію – 9,8, Китай – 8,5, Росію – 6,9, Туреччину – 4,5, Японію – 3,1, на решту країн – 47,7 %. При цьому дослідниками зазначається намагання країн-членів ЄС розширити і диверсифікувати зовнішні ринки збуту своєї продукції [10, с. 34–35]. Так, в умовах внутрішнього споживання значної частки експорту і наявності потужних постійних споживачів експорту, ЄС продовжує укладати торговельні угоди як із країнами, так і їхніми об'єднаннями, посилюючи свої позиції не лише на регіональному, а й на глобальному рівні. Дані табл. 3 дозволяють стверджувати, що активізація співробітництва сприяє стабільному зростанню експорту ЄС.

Про стан участі України у процесах регіоналізації та глобалізації свідчать зовнішньоторговельні зв'язки. Товарний експорт України в розрізі об'єднань СНД і ЄС та провідних країн-континентів наведено

у табл. 4, укладеної на основі дослідженої динаміки експорту України до 26 країн світу протягом 2010–2015 рр., питома вага яких у загальному експорті товарів України становила 38,9 % [11, с. 24]. Із 26 країн лише Бангладеш, Єгипет, Ємен, Ізраїль, Ірак, Китай, Лівія, Малайзія, Марокко, ОАЕ, Пакистан, Саудівська Аравія, Туніс, Японія характеризувалися зростанням експорту. Щодо решти країн, то тут спостерігалася тенденція до зменшення експорту товарів. Важливо підкреслити, що зовнішньоторговельні зв'язки України з Радою співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ – шість країн: Саудівська Аравія, Кувейт, Катар, ОАЕ, Бахрейн, Оман), Співтовариством країн Західної Африки (ЕКОВАС – 15 країн: Бенін, Буркіна-Фасо, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Бісау, Кот-д'Івуар, Кабо-Верде, Ліберія, Малі, Нігер, Нігерія, Сенегал, С'єра-Леоне, Того), а також іншими державами Азії й Африки дозволили виявити те, що основними товарами, які Україна експортує в ці країни, є продукція сільськогосподарства та харчової промисловості, помітне місце посідають також чорні метали і дуже незначне – високотехнологічні товари, продукція машинобудування. Проведений аналіз дозволив дійти висновку, що у відносинах із цими країнами Україна не використовує свій науково-технічний потенціал [11].

Таблиця 4. Експорт товарів України у 2010–2017 рр., млн дол США

Країни та регіональні об'єднання	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	50744,3	67594,1	67779,8	62305,9	53901,7	38127,1	36361,7	43266,6
СНД	18482,9	25835,8	24911,3	21672,1	14882,3	7806,1	6031,5	6916,4
ЄС	12916,4	17862,9	16937,9	16573,5	17002,9	13015,2	13496,3	17533,4
Азія								
Індія	1392,7	2235,3	2270,7	1955,7	1815,8	1444,2	1903,1	2205,7
Іран	1025,3	1121,9	1162,5	792,4	703,4	533,6	705,2	552,6
Китай	1315,5	2161,8	1747,3	2691,2	2674,1	2399,1	1832,5	2039,4
Туреччина	2991,1	3689,0	3624,2	3753,9	3561,4	2771,7	2049,1	2518,6
Філіппіни	30,4	5,6	14,0	81,5	57,4	107,4	143,4	159,9
Північна Америка								
США	789	1089,2	974,2	860,6	667,9	481,8	426,6	828,1
Латинська Америка								
Бразилія	359,9	472,6	348,5	198,8	110,2	33,5	20,5	9,5
Африка								
Єгипет	1321,2	1331,2	2883,7	2718,5	2862,1	2080,5	2266,5	1831,3
Австралія та Океанія								
Австралія	23,6	23,4	37,7	32,7	18,2	10,7	12,8	14,9

Джерело: розраховано авторами за [11;12]

Дані табл. 4 надають можливість оцінити стан товарного експорту України як на всьому відрізку часу 2010–2017 рр., так і протягом 2015–2017 рр., коли укладена

угода про асоціацію України з ЄС і ембарго РФ на торгівлю з Україною кардинально змінили динаміку розглядуваних процесів, про що свідчить зіставлення вище

значених трендів. Зростання товарного експорту України спостерігається на відрізку часу 2010–2017 рр. із країнами Азії (Індія, Китай, Туреччина, Філіппіни), Африки (Єгипет), а на відрізку часу 2015–2017 рр. до них долучаються країни ЄС, Іран, США та відпадає Китай. Спостерігається стабільне зростання експорту лише до Індії. Аналіз підтверджує складність розв'язання проблеми підвищення товарного експорту України, особливо роль у її вирішенні країн Азії.

На виконання задачі збільшення українського експорту 27 грудня 2017 р. Уряд затвердив Експортну стратегію України: Дорожню карту стратегічного розвитку торгівлі на період 2017–2021 рр., яку було розроблено Міністерством розвитку за участі бізнесу та експертного середовища на виконання Стратегії сталого розвитку "Україна-2020", схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5, та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 р., затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275. Кінцевою метою й основним завданням Експортної стратегії є перехід до експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку та успіху України на світових ринках [6, с. 1]. В Експортній стратегії зазначається, що сучасний стан розвитку міжнародної торгівлі вимагає від України зосередити зусилля одночасно в кількох напрямках: збільшення експорту на ринок ЄС, освоєння великих ринків із високими показниками зростання (Азія, Африка), а також відновлення своїх позицій на традиційних ринках (СНД) [6, с. 10]. Реалізація Експортної стратегії України тісно пов'язана з її участю у процесах регіоналізації та глобалізації. Утворення регіональних об'єднань України з країнами-споживачами її продукції сприятиме збільшенню ними споживання української продукції.

Виходячи з вищенаведеного, для України логічно розвивати торговельно-економічні відносини з тими країнами та їх об'єднаннями, з якими їх розвиває ЄС і на такому самому рівні. На наш погляд, *Україні слід розвивати інтеграційні зв'язки з країнами-контрагентами ЄС* (табл. 2). Зазначимо, що це країни

Східної Азії (напр., Республіка Корея), АТР (Папуа-Нова Гвінея, Фіджі), Латинської Америки (Мексика) та Африки (Південна Африканська Республіка).

Для визначення перспективних напрямів регіональної інтеграції України доцільно використати ринки у фокусі [6, с. 23-24], основне місце серед яких займають країни ЄС, експорт до яких на сьогодні зростає, інші – це ринки, на яких українські виробники мають значний потенціал для експорту продукції. До них належать: Туреччина, Китай, Індія, Єгипет, Саудівська Аравія, Канада, Об'єднані Арабські Емірати, США, Ізраїль, Білорусь, Грузія, Молдова, Японія, Індонезія, Таїланд, Бангладеш, Ліван, Філіппіни, Нігерія та Швейцарія. Із наведених 20-ти країн Україна не має діючих угод і не веде переговорів щодо їх установаження зі США, Китаєм, Японією, Індією, Індонезією, Таїландом, Єгиптом, Об'єднаними Арабськими Еміратами, Бангладеш, Ліваном, Філіппінами, Нігерією та Саудівською Аравією, які таким чином стають потенційно можливими контрагентами України в інтеграційних переговорах.

На більш активне співробітництво можуть претендувати також країни, ринки яких визначаються як недоторговані. До найбільших із них відносять США, Німеччину, Велику Британію, Францію, Японію та Канаду. Згідно зі здійсненими розрахунками, у 2015 р. недоторговано близько \$6 млрд. До потенційних кандидатів на встановлення регіональних торговельних угод можуть претендувати також країни, ринки яких визначаються як недоторговані. Найбільші з них: США, Німеччина, Велика Британія, Франція, Японія, Канада. Відповідно до здійснених розрахунків, у 2015 р. недоторговано близько \$6 млрд [13, с. 12].

При визначенні кандидатів на укладання інтеграційних угод слід також урахувати обсяги їх українського товарного експорту та товарну структуру. Стан напрямів товарного експорту України визначено узагальнено кількісно, без аналізу зміни його структури, тому остаточне визначення напрямів подальшого спрямування регіоналізації зовнішніх зв'язків України потребує додаткового уточнення шляхом урахування існуючої структури експорту.

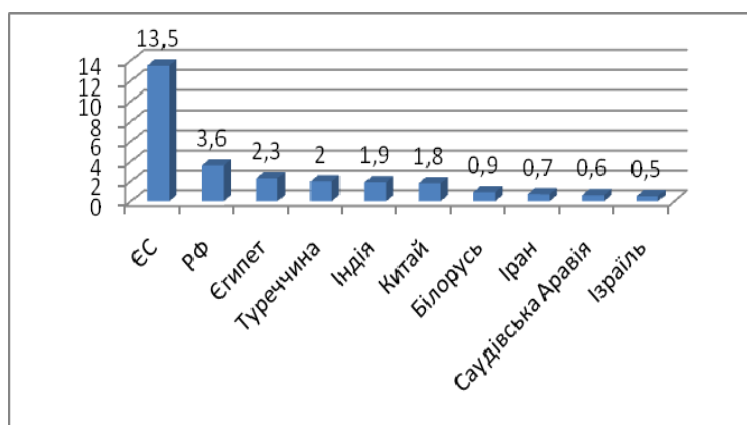

Рис. 1. ТОП-10, до яких здійснювався експорт товарів із України у 2016 р., млрд дол США

Джерело: [13, с. 9].

До ТОП-10 країн і об'єднань, до яких здійснювався експорт товарів із України у 2017 р., належать: ЄС – 17,5 млрд дол США; РФ – 3,9; Туреччина – 2,5; Індія – 2,2; Китай – 2,0; Єгипет – 1,8; Білорусь – 1,1; США – 0,8; Ізраїль – 0,6; Іран – 0,55 млрд дол США [14, с. 14–17].

Отже, на нашу думку, для визначення перспективного спрямування розвитку регіональних інтеграцій-

них процесів і потенційних країн-контрагентів України слід брати до уваги такі ознаки:

1) глобальну проблематику розвитку світової економіки (глобальні виклики, загрози, проблеми, ризики, тенденції та дії глобальних суб'єктів);

2) наявність системи торговельних угод країни та її регіональної належності;

3) урахування існуючої динаміки трендів експорту українських товарів;

4) проміжок часу, на який укладається інтеграційна угода;

5) наявність позитивного відношення основного контрагента України – ЄС до укладання відповідної угоди, про що зокрема свідчить наявність цієї країни серед країн, які є учасниками торговельних угод ЄС.

Азія в інтеграційних перспективах України. Серед країн у фокусі на увагу заслуговує КНР, яка є другою економікою світу після США, лідером за рівнем абсолютного зростання і лідером серед країн, що розвиваються, та посідає особливе місце у переліку "недоторгованих ринків" (190 млн дол США). Тренд експорту товарів України до Китаю на відрізок часу 2010–2017 рр. має значення $y = 63,79x + 1820$, тобто спостерігається тенденція до збільшення експорту. Тренд експорту товарів України до Китаю протягом 2015–2017 рр. ($y = -179,8x + 2450$) свідчить про тенденцію до зменшення експорту. На підставі цих двох трендів можна вважати, що Китай щодо України являє собою недоторгований ринок. Про це свідчить і те, що КНР висловлює бажання установити ЗВТ із Україною.

Спільною для Китаю та України є спрямованість на взаємодію з ЄС, яка для КНР виявляється у запропонованому ним проєкті "Новий Шовковий шлях", кінцевим пунктом якого є країни ЄС, та в ініціативі "16+1", а для України – у намірах стати повноправним членом ЄС. Між Україною і Китаєм існує достатньо глибоке співробітництво, зокрема на рівні депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків із КНР. Функціонує інституційний механізм – координаційний орган – Міжурядова українсько-китайська Комісія зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР та семи Підкомісій. На Комісію покладено провідну роль у сприянні та поглибленні двосторонніх відносин. Координації та поглибленню співпраці також сприяють Український дім, відкритий у Пекіні у 2014 р., Ділова рада між ТПП України й Китайським комітетом сприяння міжнародній торгівлі, Асоціація українсько-китайського

співробітництва, платформа Silk Link, Китайська торговельна асоціація та низка інших організацій [15, с. 25].

В умовах підвищення попиту Китаю на продукцію аграрно-промислового комплексу України та її подорожчання Україна може стати зацікавленою у зростанні її експорту до КНР і укладанні угоди про партнерство з Китаєм за умови підвищення ступеня її переробки, для здійснення якої вона може запропонувати укласти інвестиційну угоду з надання прямих іноземних інвестицій з метою модернізації переробки сільськогосподарської продукції. Водночас збільшення доступу на український ринок високотехнологічної продукції Китаю загострить на ньому конкуренцію, знизить ціну і посилять можливості України модернізувати свою економіку. До того ж угода про партнерство між Україною і КНР може передбачати такі вилучення й обмеження, які нейтралізують можливі її недоліки для України. Безумовно, така угода має включати послуги, ураховуючи реалізацію проєкту "Новий Шовковий шлях", насамперед, ураховуючи транспортні, а також освітні й фінансові послуги, допускати вільний рух інвестицій та інтелектуальної власності, надання права на участь у державних закупках тощо. Тобто, ідеться про спеціальну угоду про стратегічне партнерство. Відомо, що Пекін готовий розглянути можливість створення ЗВТ з Україною в разі надходження відповідної пропозиції. Крім того, китайська сторона виступила із пропозицією запровадження двостороннього безвізового режиму з Україною [16, с. 5]. Тому слушними виглядають пропозиції долучитися Україні до формування ЗВТ Україна-Китай та двостороннього безвізового режиму, проведення у 2019 р. із нагоди "року Китаю" у Верховній Раді України парламентських слухань "Про взаємодію та співробітництво України та КНР", а МЗС України й аналітичним центрам України підготувати та провести двосторонній форум "Україна-Китай". Стосовно форуму "16+1", то Україні необхідно започаткувати консультації щодо участі у цьому форумі щонайменше на рівні спостерігача і провести відповідні консультації з Білоруссю щодо її досвіду набуття такого статусу [16, с. 12].

Таблиця 5. Обсяг імпорту товарів в окремих регіонах та країнах у 2013–2016 рр. (зміни у відсотках до попереднього року)

Регіони та країни	2013	2014	2015	2016
Світ	2,3	2,5	1,9	2,1
Розвинені країни	0,0	2,8	3,3	2,7
Африка	6,8	3,6	0,7	-4,6
Латинська Америка та Карибський басейн	3,8	0,0	-2,0	-4,2
Східна Азія	7,0	3,4	-1,1	2,2
Китай	9,1	2,9	-1,8	3,1
Південна Азія	-0,4	4,7	7,4	8,9
Індія	-0,3	3,2	10,1	7,3
Південно-Східна Азія	4,2	2,4	5,7	4,4
Західна Азія	6,7	2,2	3,1	-2,4

Джерело: [17].

Можна також стверджувати, що основні надії на збільшення експорту товарів України слід покладати на країни Азії. На користь такого висновку свідчать і дані про щорічне зростання імпорту торгівлі у розрізі окремих регіонів та країн світу (табл. 5). Звідси і роль Китаю, який, як вважається, є лідером країн, що розвиваються, і, зокрема, країн Азії.

З метою компенсації втрачених ринків і виходу на нові перспективні ринки в умовах поступового переміщення центру світової економічної активності до АТР Україна повинна більше уваги приділяти регіональним об'єднанням, серед яких – АСЕАН, СААРК, АТЕС, АСЕМ, МАГРІБ тощо.

В аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України наголошується, що державі слід посилювати свою взаємодію з *регіональними організаціями в Азії*, насамперед із АСЕАН та ШОС. АСЕАН значною мірою впливає на світові політико-оборонні та фінансово-економічні процеси [18, с. 250]. АСЕАН є ядром регіональної інтеграції в Азії. Так, заступник міністра з питань євроінтеграції Владислава Рутицька зазначила: "Економіки країн АСЕАН разом становлять сьому за розміром економіку світу. За прогнозами, у 2050 р. вона буде четвертою. АСЕАН – це 7 % світової торгівлі", – і додала: "АСЕАН – один із найперспективніших регіонів у світі щодо майбутнього експорту українських товарів.

Нам потрібна ЗВТ із однією з держав АСЕАН. Саме на східних ринках знаходиться чи не найбільша перспектива для українських виробників через 10-15 років" [19]. До того ж набувають поширення нові інтеграційні ініціативи АСЕАН із залученням східноазійських та інших тихоокеанських партнерів [20]. Що стосується ШОС, то Україна ще у 2013 р. подала заявку на приєднання як "партнер щодо діалогу" і має скористатися всіма можливостями задля просування власних інтересів у регіоні.

Україна має враховувати ті системні зміни, які відбуваються у світовому порядку, та відповідно до них корегувати свою роль із урахуванням зростання ролі КНР як політичного та економічного світового центру сили. Слід також зважати на стримане відношення керівництва ЄС до китайської ініціативи "16+1", загострення економічної конкуренції США та КНР і запровадження президентом США політики торгового протекціонізму, оскільки розвиток інтеграційних процесів між Україною і Китаєм може певною мірою ускладнювати вступ України до ЄС.

З одного боку, без компенсації втрат у зовнішньоекономічних відносинах майже неможливо підвищити економічний рівень розвитку країни, що ускладнює вступ до ЄС. З іншого боку, установлення та розвиток зв'язків із країнами, що своїми діями викликають негативне до них відношення керівництва ЄС, виступають його конкурентами. Це вимагає від України перегляду пріоритетів.

Слід констатувати, що для України стає актуальною навіть не стільки проблема збільшення обсягу товарного експорту, скільки покращення його структури, збільшення питомої ваги товарів із значною часткою доданої вартості, товарів обробної промисловості. У сучасних умовах реалізувати свою високотехнологічну продукцію Україні легше на ринках країн Е7, ніж на ринках країн G7. Тобто, для України дійсно стає доцільним у певних питаннях на перспективу орієнтуватися на країни Е7 [21, с. 56].

Із викладеного стає зрозумілим, що та ситуація, в якій на сьогодні знаходиться Україна, ставить перед нею складну задачу вибору, що має стати пріоритетним для України: скоріший вступ до ЄС чи посилений розвиток нових інтеграційних зв'язків для забезпечення збільшення українського товарного експорту посиленням торговельних зв'язків із країнами Сходу.

Висновки та дискусія. Україна бере активну участь у процесах регіоналізації та глобалізації, посилюючи зовнішньоекономічні зв'язки з країнами та інтеграційними об'єднаннями шляхом укладання торговельних угод. Не викликає сумнівів те, що Україна зацікавлена у збільшенні свого товарного експорту і для цього має посилити свою участь у процесах регіоналізації, які сприяють зростанню експорту.

При цьому основний результат участі України в процесах регіоналізації та глобалізації вбачається в її прискореному вступі до ЄС, адже, ставши членом ЄС, Україна досягне найвищого ступеня участі в інтеграційних процесах і подальша її участь у них на практиці зводиться до укладання регіональних торговельних угод у рамках ЄС із країнами та об'єднаннями, з якими вже уклад такі угоди ЄС, або укладатиме у майбутньому.

Тому перспективи участі України у процесах регіоналізації та глобалізації, насамперед, визначаються її вступом до ЄС, і на одному із наступних самітів "Україна-ЄС" необхідно розглянути питання допомоги ЄС Україні стосовно досягнення нею статусу повноправного члена ЄС. Особливу увагу слід приділити реалізації китайських ініціатив "16+1" та "Один пояс – один шлях", які безпосередньо пов'язані з розвитком співробітництва України з ЄС та Китаєм, а відтак, і з найшвидшим набуттям Україною статусу повноправного члена ЄС,

що в подальшому сприятиме встановленню плідного мирного співробітництва Сходу і Заходу, згортання світової гібридної війни [22, с. 43; 23].

Має знайти своє позитивне рішення й дискусійне питання встановлення і розвитку стратегічного партнерства КНР як із ЄС, так і з Україною, для чого існують глибокі історичні підвалини, економічні зв'язки і бажання провідних прогресивних політиків з усіх сторін.

Проведене дослідження дозволило виявити тенденції до зменшення українського товарного експорту до багатьох країн світу. При цьому надії на збільшення експорту товарів слід покладати на країни Азії, оскільки саме азійські країни демонструють кращу динаміку щорічного зростання імпорту торгівлі у розрізі окремих регіонів та країн світу. Важливою в даному контексті є роль Китаю, який уважається очільником країн, що розвиваються, і другою за економічною потужністю після США країною світу.

У зовнішньоекономічній діяльності Україна, орієнтуючись на ринки країн Е7 для збуту своєї високотехнологічної продукції, де на сьогодні така продукція нашої держави є більш конкурентоспроможною порівняно з ринками країн G7, має посилювати зв'язки з країнами G7, отримувати найсучаснішу техніку й технології, одночасно з цим реалізуючи свою високотехнологічну продукцію, товари обробної промисловості на ринках країн Е7, утілюючи в життя експортну індустріалізацію за прикладом нових індустріальних країн.

У своїх інтеграційних намірах Україна має рахуватися зі ставленням до них керівництва ЄС. Досягнення статусу країни-члена ЄС автоматично вимагатиме від України розгляду можливості стати членом усіх тих регіональних об'єднань, членом яких є ЄС. Тобто, проблема подальшої успішної реалізації Україною інтеграційних намірів має не лише економічний, але й геополітичний характер і з цих позицій має вирішуватися.

Таким чином, загальна стратегія розвитку інтеграційних процесів шляхом збільшення українського товарного експорту не викликає сумнівів, однак сама по собі вона, збільшуючи товарний експорт України до країн Азії та інших континентів, має сприяти вирішенню головного завдання України в її участі у процесах регіоналізації та глобалізації – прискореного набуття статусу повноправного члена ЄС. Повноцінна інтеграція та вступ України до ЄС залежить, зокрема, від забезпечення паритету української економіки із, принаймні, середнім по ЄС рівнем. Україна є другою за територією після Франції європейською державою, шостою – за чисельністю населення, першою – за площею сільськогосподарських угідь, що становлять 22,4 % таких угідь 28-ми країн ЄС. Володіючи таким потужним потенціалом, Україна за показником ВВП у розрахунку на одну особу в 3,4 рази поступається Болгарії – державі, яка має найнижчий відповідний показник серед країн ЄС, та майже у 15 разів середньому рівню ЄС–28. За даними МВФ, у 2016 р. обсяги ВВП на одну особу за паритетом купівельної спроможності в Україні становили 8 230 дол США, тоді як у Болгарії – 20 116 дол США, а в середньому по ЄС – 36 198 дол США [18, с. 255]. Однією з економічних вимог Копенгагенських критеріїв є спроможність країни конкурувати на рівних усередині ЄС. На сьогодні – це один із найскладніших викликів для української економіки.

Важливість цього питання виходить за межі проблеми виконання критеріїв вступу до ЄС. **Ідеться про виживання українського виробництва в умовах сучасної глобалізованої економіки в цілому.** При цьому вузько трактоване імпортозаміщення, коли сучасні високотехнологічні імпорتنі товари пропонується замінити нижчими за якістю та вищими за вартістю віт-

чизняними товарами, не може бути способом вирішення проблеми національної конкурентоспроможності. Тут, як свідчить міжнародний досвід, необхідно будувати експортно орієнтоване виробництво зі спеціалізацією на певних видах товарів і послуг, які за своєю якістю й ціною посідатимуть провідні позиції на світовому ринку, користуючись унаслідок цього високим попитом як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. Це завдання набагато складніше, ніж заповнення продукцією "вчорашнього дня" свого внутрішнього ринку, закритого від конкуренції високими митними тарифами. Успіхи окремих галузей українського сільського господарства та ІТ-сектора, у т. ч. на європейському ринку, демонструють реальні можливості української економіки та підтверджують її принципову конкурентоспроможність [18, с. 254]. *Досягнення критеріїв приєднання до ЄС та закріплення в Україні діючих тут принципів організації економічної системи є необхідним складником національної євроінтеграційної політики.* Очевидно, що ставити питання про часові рамки вступу України до ЄС доцільно після виконання загальних критеріїв такого членства, як це передбачено стратегією сталого розвитку "Україна-2020", а його практична реалізація буде визначатися загальнополітичним та економічним станом світу, ЄС і України, а також успішністю вітчизняної внутрішньої та зовнішньої політики [18, с. 257].

На нашу думку, вступ України до ЄС вимагає, перш за все, посилення уваги до цього питання з боку ЄС, яка має виявлятися у збільшенні обсягів ПІІ й високотехнологічного експорту з ЄС до України, та у розвитку трансінтеграційних процесів на мікрорівні з метою інтенсифікації інноваційного розвитку економіки України і подальшого збільшення частки її високотехнологічного товарного експорту до країн ЄС. Тобто реалізація на практиці наших висновків прямо залежить від тієї допомоги Україні, яку їй надасть передусім ЄС і тим самим прискорить час набуття Україною повноправного членства в ЄС. На практиці їх можна реалізувати шляхом проведення саміту "Україна-ЄС". Наші попередні дослідження також дозволяють стверджувати, що якнайшвидший вступ України до ЄС вимагає запровадження цілеспрямованої державної економічної політики, *результатом реалізації якої має бути розбудова сучасної інноваційно розвиненої економіки, основу якої формують виробництва V і VI технологічних укладів, яка експортує високотехнологічну продукцію* [11].

Список використаних джерел:

1. Булатова О. В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: моногр. / О. В. Булатова. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 386 с.
2. Сиденко В. Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель : в 2-х т. / В. Р. Сиденко. – К.: Фенікс, 2008. Т. 1: Глобалізація і економічне розвиток. – К.:

Фенікс, 2008. – 376 с.; Т. 2: Європейська інтеграція і економічне розвиток. – К., 2011. – 448 с.

3. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К.: "Знання", 2007. – 670 с.

4. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник ; за ред. В. Чужикова. – К.: КНЕУ, 2016. – 495 с.

5. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку XXI століття: моногр. / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька та ін.; за ред. О. І. Шниркова. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2016. – 415 с.

6. Експортна стратегія України. "Дорожня карта" стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021 рр. Кабінет міністрів України. – 42 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.kmu.gov.ua.

7. World Trade Organization. Regional trade agreements information system. Available at: <http://rtais.wto.org>.

8. Revisiting the role of trade in manufactures in industrialization // Trade and Development Report 2016. Structural transformation for inclusive and sustained growth. – New York and Geneva: UNCTAD, 2016. – P. 97–117.

9. EUROSTAT. Development of international trade in goods, EU-28, 2006–2017. Available at: www.ec.europa.eu.

10. Гладков І. С. Внешняя торговля ЕС: тренды в санкционный период / И. С. Гладков // Власть. – 2016. – № 12. – С. 32–39.

11. Радзівська С. О. Вплив глобалізації на трансформацію зовнішньоторговельних зв'язків України / С. О. Радзівська // Економіст. – 2016. – № 5. – травень. – С. 23–29.

12. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2017 році / Держ. служба статистики України. – К., 2018. – 148 с.

13. Експортний. Експортна стратегія України. Дорожня карта стратегічного розвитку України 2017–2021. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 19 с.

14. Зовнішня торгівля України / Держ. служба статистики України. – К., 2018. – 85 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

15. Кошовий С. А. Україна і КНР: на шляху нової якості двосторонніх відносин / С. А. Кошовий // Україна – Китай. – 2017. – № 1. – С. 22–29.

16. Герасимчук С. Україна – Китай після 2014: нова сторінка у відносинах. Можливості і перспективи, перешкоди і ризики / С. Герасимчук, Ю. Пойта. – К.: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2018. – 16 с.

17. Trade and Development Report 2017. Beyond Austerity: Towards a Global New Deal. Report by the Secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development. – New York and Geneva, 2017. – P. 8.

18. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році". – К.: НІСД, 2017. – 928 с.

19. Прес-служба Мінпрополітики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/21521> minagro.gov.ua/node/21521

20. Сардак С. Е. Потенціал економічного розвитку АСЕАН / С. Е. Сардак // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – № 5 (05). – С. 41–44.

21. Харламова Г. Перспектива 2030 для України: безпека майбутнього / Г. Харламова // Вісн. Київ. ун-ту. – 2017. – № 1(190). – С. 51–56. DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2017/190-1/8](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2017/190-1/8).

22. Пирожков С. І. Українське суспільство на шляху консолідації / С. І. Пирожков, Н. В. Хамітов // Вісн. НАН України. – 2017. – № 11. – С. 43–52.

23. Світова гібридна війна: український фронт: моногр. / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – Харків: Фоліо, 2017. – 496 с.

Received: 06/08/2018

1st Revision: 06/10/2018

Accepted: 26/10/2018

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

С. Сардак, д-р экон. наук, доц.

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Днепр, Украина,

С. Радзиевская, канд. экон. наук, доц.

Государственный университет инфраструктуры и технологий, Киев, Украина

ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНЫ В ПРОЦЕССАХ РЕГИОНАЛИЗАЦИИ И ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Определено состояние участия Украины в процессах регионализации и глобализации. Выяснено, что современным главным заданием участия Украины в процессах регионализации и глобализации является получение ею статуса полноправного члена ЕС, что является актуальным в связи с подписанием соглашения про ассоциацию с ЕС и принятием экспортной стратегии увеличения украинского товарного экспорта с одновременным улучшением его товарной структуры. На основе системного подхода, использования сравнительного анализа, обработаны международные статистические данные и материалы украинской государственной службы статистики. Предложены направления расширения интеграционных связей. Определены приоритетные рынки для экспорта товаров Украины в страны ЕС, Азии, Америки и Африки.

Ключевые слова: регионализация; зона свободной торговли, экспорт; ЕС; Украина; полноправный член ЕС.

S. Sardak, Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine,
S. Radziyevska, PhD in Economics, Associate Professor
State University for Infrastructure and Technology, Kyiv, Ukraine

PROSPECTS FOR UKRAINE IN REGIONALIZATION AND GLOBALIZATION PROCESSES

The paper focuses on the state of Ukraine's participation in regionalization and globalization processes. The main goal of Ukraine's participation in regionalization and globalization processes is to obtain status of a full member of the EU, which becomes topical in connection with the signing of the association agreement with the EU and the adoption of the export strategy to increase Ukrainian exports of goods while improving its commodity structure. The system approach, the comparative analysis are used, the international statistical data and the materials of the Ukrainian state statistics services are processed. Directions for expanding integration ties are suggested. Priority markets are determined for the export of goods of Ukraine to countries of the EU, Asia, America and Africa.

Key words: regionalization; globalization; free trade area; export; EU; Ukraine; a full member state of the EU.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. Bulatova, O.V., 2012. Regional component of the global integration processes: monograph, Donetsk, Donetsk National University, pp. 386.
2. Sidenko, V.R., 2011. Globalization – European integration – economic development: Ukrainian model. In two volumes. Kyiv, Fenix Publ. Volume 2: European integration and economic development; National Academy of Sciences of Ukraine; Institute for Economics and Forecasting, pp. 448.
3. Filipenko, A.S., 2007. Global forms of economic development: past and present, Kyiv, Znannya Publ., pp. 670.
4. Regional policy of the European Union: textbook. Ed. by Victor Chuzhykov. Kyiv, Kyiv National Economic University, 2016, pp. 495.
5. Development of the modern forms of the international economic integration in the beginning of the 21st century: monograph / Shnyrkov O.I., Filipenko A.S., Zablotska R.O.; Ed. by Shnyrkov O.I., Kyiv, Kyiv University Publ., 2016, pp. 415.
6. Export strategy of Ukraine. Strategic trade development road map 2017-2021 by the Cabinet of Ministers of Ukraine. 42 pp. [online]. Available at: [www.kmu.gov.ua](http://kmu.gov.ua)
7. World Trade Organization. Regional trade agreements information system [online]. Available at: <http://rtais.wto.org>
8. Trade and Development Report 2016. Structural transformation for inclusive and sustained growth, 2016 by UNCTAD, New York and Geneva, pp. 97-117.
9. EUROSTAT. Development of international trade in goods, EU-28, 2006-2017 [online]. Available at: www.ec.europa.eu
10. Hladkov, I.S., 2016. Foreign trade of the EU: trends during sanctions [online] Vlast Journal. Vol. 12. pp. 32-39.
11. Radziyevska, S.O., 2016. The impact of globalization on the transformation of foreign trade relations of Ukraine. The Economist, Vol.5, May. pp. 23-29.
12. Foreign trade of Ukraine in goods and services in the 2017, 2018 [online] State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Export. Export strategy of Ukraine. Road map of strategic development of Ukraine 2017-2021. Ministry of economic development and trade of Ukraine. 19 pp.
14. Foreign trade of Ukraine, 2018 [online] State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
15. Koshovyi, S.A., 2017. Ukraine and China: on the way to new bilateral relations. Ukraine – China. Issue № 1. pp. 22-29.
16. Gerasymchuk S., Poita Yu., 2018. Ukraine-China after 2014: a new chapter in the relationship. Opportunities and prospects, obstacles and risks, Kyiv, Friedrich Ebert Stiftung, 16 p.
17. Trade and Development Report, 2017. Beyond Austerity: Towards a Global New Deal, 2017. Report by the Secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, p. 8.
18. The analytical report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Parliament of Ukraine "On the internal and external state of Ukraine in 2017". Kyiv, National Institute for Strategic Studies, 2018. pp. 928.
19. Press office of the Ministry for Agrarian Policy and Food of Ukraine [online]. Available at: <http://minagro.gov.ua/node/21521>
20. Sardak, S.E., 2016. Potential of ASEAN economic development. Eastern Europe: economy, business and governance. Issue 5. pp. 41–44.
21. Kharlamova G., 2017. 2030 Outlook for Ukraine: safety for the future. Bulletin Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. Issue 190, pp. 51-56. DOI: [dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2017/190-1/8](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2017/190-1/8)
22. Pyrozhekov S.I., Khamitov N.V., 2017. Ukrainian society on its way to consolidation. Bulletin National Academy of Sciences of Ukraine. Issue 11, pp. 43-52.
23. Horbulin V.P., 2017. The world hybrid war: Ukrainian forefront, Kharkiv, Folio Publ., pp. 496.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 5(200): 50-57

УДК 336:378

JEL classification: H52, I22

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/200-5/7>

А. Соколовська, д-р екон. наук, проф.

ORCID iD 0000-0002-1022-8215

ДНУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна

ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ЗМІН

Висвітлено шляхи реформування фінансування науки в Україні. Обґрунтовано необхідність надання субсидій на науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи університетам, які посіли перші місця в рейтинговому оцінюванні їх наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, а також удосконалення базового фінансування академічної науки шляхом виділення у його складі двох частин – фіксованої та змінної, яка визначатиметься за наслідками оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАНУ.

Ключові слова: базове фінансування науки; проектне фінансування науки; субсидії нанауково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи; рейтингове оцінювання наукової діяльності.

Вступ. Питання щодо реформи системи організації й фінансування науки в Україні стоїть не менш гостро, ніж стосовно реформи системи вищої освіти та її фінансування. При цьому варто акцентувати увагу на двох моментах. По-перше, реформа фінансування має відбуватися паралельно з реформою системи організації й управління наукою. Погоджуємося з думкою академіка Б. Данилишина, що "разом із катастрофічним недофінансуванням науки в Україні ще важливіша проблема полягає в неадекватній часу та можливостям системи організації науки. Через це ті скромні кошти, які держава виділяє на науку, використовуються неефек-

тивно" [1]. По-друге, акценти в питаннях реформування фінансування вищої освіти і науки в Україні мають бути розставлені дещо по-різному. Якщо у процесі реформування фінансування вищої освіти питання ставиться не стільки про збільшення обсягів її фінансування, скільки про зміну механізму – запровадження нових моделей розподілу державних фінансових ресурсів між університетами, то реформа фінансування науки передбачає як зміну підходів до його розподілу між окремими науковими організаціями й колективами, так і збільшення обсягів фінансування, зважаючи на критичний стан останнього. Крім того, різним є ступінь готовності суспі-